

Opbrengst
Programma huisvesting arbeidsmigranten
2019-2021

8 APRIL 2021

TEAM HUISVESTING ARBEIDSMIGRANTEN, PROVINCIE ZUID-HOLLAND

1 Aanleiding Programma Huisvesting Arbeidsmigranten (PHA)

Inleiding

Voor u ligt een notitie, die in aanvulling op de eerder aan u voorgelegde GS brieven over de 4 onderzoeken (19 januari 2021) en de brief over de motie onmenselijke woonomstandigheden (10 november 2020-*bijlage 1*) in gaat op de uitgevoerde experimenten, de aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten onder leiding van Emile Roemer inclusief de reactie van het Kabinet daarop, de conferentie van 25 maart jl. en een gespreksronde die is uitgevoerd met arbeidsmigranten zelf over hun (woon)wensen en behoeften. In elke paragraaf staan aanbevelingen die voortkomen uit het betreffende programma-onderdeel en die relevant zijn voor het vervolg.

Tot slot worden in paragraaf 7 van de notitie aanbevelingen op basis van de uitgevoerde programma-elementen gedaan die we als Gedeputeerde Staten aan u voorleggen. Deze aanbevelingen van GS vormen een selectie van de eerdere aanbevelingen waarbij ook rekening is gehouden met enkele onzekerheden. De aanbevelingen worden in 4 categorieën aan u voor gelegd te weten: aanbevelingen op het gebied van **(1) kennisontwikkeling en -deling, (2) regionale samenwerking en netwerkvorming, (3) het ruimtelijk instrumentarium en (4) Volgen rijksbeleid en lobbyen.**¹

Doel Programma huisvesting arbeidsmigranten

Het Programma Huisvesting Arbeidsmigranten (*bijlage 2*) beoogt:

- Kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten versneld beschikbaar te krijgen, onder andere door middel van het uitvoeren van een aantal pilots;
- Kennis te ontwikkelen op een aantal specifieke punten waar die kennis nu nog ontbreekt;
- Een integrale aanpak te ontwikkelen en uit te wisselen, gericht op het feitelijk realiseren van nieuwe huisvestingsmogelijkheden voor arbeidsmigranten;
- Kennis te delen over de diverse aspecten die spelen rond het vraagstuk.

2 Vier provinciale onderzoeken

Hieronder zijn de aanbevelingen opgenomen die voortkomen uit de in het kader van het programma uitgevoerde onderzoeken. Voor verdere informatie verwijzen wij naar de eerder aan u aangeboden brief van 19 januari 2021 (*zie bijlage 3* voor de brief en een samenvatting van de onderzoeken).

Aanbevelingen voor vervolg op basis van de vier onderzoeken:

Op het gebied van kennisontwikkeling en -deling

- Onderzoek of het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam en woonachtig is in Zuid-Holland mee te nemen is in de Woonbarometer van de provincie;

Op het gebied van regionale samenwerking en netwerkvorming

- Een regionale aanpak, zoals in het rapport over de Alblasserwaard, leidt naar verwachting tot vergroting van het wederzijds begrip voor elkaars positie en tot een gedragen regionale samenwerking die het waterbedeffect voorkomt. Onderzoek of het formeren en faciliteren van ambtelijke en bestuurlijke regiotafels (zoals in Noord-Brabant) waarbij zowel marktpartijen, maatschappelijke organisaties en bestuurders aan deelnemen, in Zuid-

¹ Niet bij elk onderwerp zullen alle vier de categorieën aanbevelingen van toepassing zijn. Dan worden alleen de van toepassing zijnde categorieën aanbevelingen genoemd.

Holland meerwaarde oplevert. Dit sluit aan op het advies van het Aanjaagteam arbeidsmigranten en het Kabinet.

3 Experimenten Westland, Noordwijk en Sliedrecht

Binnen het programma Huisvesting arbeidsmigranten is ruimte gemaakt voor het uitvoeren van pilots. Onder de titel 'experimenten' hebben we 3 experimenten uitgevoerd. Zie voor een uitgebreide rapportage over de experimenten in Westland, Noordwijk en Sliedrecht *bijlage 4*.

Doel en proces experimenten

Het hoofddoel van de experimenten is: het versneld zoeken naar voor alle partijen acceptabele vormen van verantwoorde en adequate huisvesting. De experimenten zijn afgerond in het 1ste kwartaal van 2021. Aan de experimenten zijn naast dit hoofddoel de volgende subdoelen verbonden:

- Verhogen van de inzichtelijkheid van de factoren die een snelle realisatie van huisvesting voor arbeidsmigranten mogelijk maken en in de weg staan;
- Verkenning van de beleidsmatige, maatschappelijke, ruimtelijke en economische randvoorwaarden;
- Verhogen van het lokale draagvlak voor de locatie van huisvesting van arbeidsmigranten;
- Verhogen van inzichten in het te voeren proces;
- Verhogen van de betrokkenheid van stakeholders.

Aanbevelingen voor vervolg op basis van de rapportage:

Op het gebied van het ruimtelijk instrumentarium

- Onderzoek of een gezamenlijk onderzoek van provincie en gemeente naar eventuele locaties binnen BSD voor huisvesting arbeidsmigranten tot de mogelijkheden behoort;
- Onderzoek of er onder voorwaarden bij voorkeur in combinatie met andere doelgroepen mogelijkheden zijn om aan de rand van BSD mogelijk te maken; het blijft niet wenselijk om arbeidsmigranten (ver) buiten BSD te huisvesten;
- Onderzoek in hoeverre diverse doelgroepen (spoedzoekers) gezamenlijk gehuisvest kunnen worden op bijvoorbeeld flexwonen locaties.

Op het gebied van regionale samenwerking en netwerkvorming

- Neem het initiatief om partners bijeen te brengen als blijkt dat initiatieven voor huisvesting van arbeidsmigranten onvoldoende van de grond komen;
- Stimuleer gemeenten rechtstreeks of via regionaal overleg om beleid voor huisvesting arbeidsmigranten te ontwikkelen en laat dit onderdeel zijn van het lokale en regionale woonbeleid (woonvisie en prestatieafspraken met woningcorporaties).

Op het gebied van kennisontwikkeling en -deling

- Ontwikkel een duidelijk overzicht, bijvoorbeeld een factsheet of infographic, over de provinciale regelgeving rondom huisvesting arbeidsmigranten en communiceer hier over.

4 Advies Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten

Op verzoek van het Kabinet heeft op 30 oktober 2020 het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten onder leiding van Emile Roemer zijn tweede advies 'Geen tweederangsburgers' uitgebracht. Het tweede advies van het Aanjaagteam Bescherming arbeidsmigranten bevat bijna 50 aanbevelingen rond 6 thema's te weten: De uitzendsector (1), Zicht krijgen op arbeidsmigratie (2), Meer en betere huisvesting voor arbeidsmigranten (3), Gezondheid en welzijn van arbeidsmigranten (4), Betere handhaving en toezicht (5), Institutionele inbedding van arbeidsmigratie (6).

Op 14 december 2020 heeft het kabinet hierop een reactie geformuleerd. Besluitvorming over de meeste aanbevelingen vindt plaats in het volgende Kabinet. Het Kabinet geeft aan dat 'verschillende aanbevelingen vragen om extra inspanningen van gemeenten en provincies. Deze extra inspanningen tellen op bij de andere opgaven die gemeenten en provincies al hebben en hebben organisatorische, financiële en politiek-bestuurlijke consequenties'. Het Kabinet gaat in gesprek met VNG en IPO over de verdere uitwerking. We constateren dat de provincie als partij nauwelijks (expliciet) wordt benoemd in de kabinetsreactie. Ook valt op dat er veel aanbevelingen doorgeschoven worden naar de volgende Kabinetsperiode. Het is dan ook onzeker hoe het nieuwe kabinet de rol van de provincie zal zien en daarom is het van belang het rijksbeleid op dit punt te volgen.

Beide adviezen zijn als bijlage toegevoegd evenals de Kabinetsreactie daarop (*bijlagen 5, 6 en 7*). Hierin zijn de aanbevelingen te vinden van het Aanjaagteam en de reactie van het kabinet. Begin april wordt opnieuw een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over voortgang/stand van zaken rond de adviezen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten.

Aanbevelingen voor vervolg:

Aan de hand van de aanbevelingen van het aanjaagteam en de kabinetsreactie daarop kunnen de volgende aanbevelingen voor de aanpak in Zuid-Holland worden afgeleid.

Op het gebied van kennisontwikkeling en -deling

- Monitor, vooruitlopend op landelijk beleid, de aantallen arbeidsmigranten die werkzaam en woonachtig zijn in Zuid-Holland zodat er meer zicht en aandacht komt en blijft op (het belang van) de opgave;
- Draag bij aan het nog op te zetten expertteam en handboek door het ministerie van BZK.
- Geef een vervolg aan de kennisontwikkeling en -deling met gemeenten.

Op het gebied van volgen van rijksbeleid en lobbyen

- Volg de landelijke ontwikkelingen op de voorgestelde (coördinerende) rol voor de provincie en/ of het voor de provincies beschikbare instrumentarium;
- Lobby bij het Rijk samen met partners op de onderwerpen: (1) registratie arbeidsmigranten in de Basis Registratie Personen (BRP), (2) opname van het SNF keurmerk in het Invoeringsbesluit Omgevingswet zodat gemeenten de mogelijkheid krijgen dit op te nemen in omgevingsplannen en (3) op de scheiding baan en bed. Ga daarnaast in gesprek met het IPO of rechtstreeks met het ministerie over het verkrijgen van financiële middelen voor registratie en onderzoek naar aantallen arbeidsmigranten en over het verkrijgen van financiële middelen en instrumenten bij het aan de orde zijn van een meer coördinerende rol van de provincie.

Op het gebied van het ruimtelijk instrumentarium

- Verken de mogelijkheid om de omgevingsverordening aan te passen en het instrument 'effectrapportage nieuwe bedrijvigheid'² in te voeren;
- Verken of voor het meer dwingend opnemen van de SNF+ normen³ een aanpassing van de omgevingsverordening mogelijk is en meerwaarde biedt ten opzicht van het huidige omgevingsbeleid. Hierbij gaat het om kwaliteitsnormen voor huisvesting van logies functie voor arbeidsmigranten. Volg daarnaast het rijksbeleid op dit gebied.

5 Rapportage wensen en behoeften huisvesting arbeidsmigranten

Aanleiding en opzet

In het Programma Huisvesting Arbeidsmigranten zijn arbeidsmigranten betrokken bij verschillende onderdelen, vaak indirect via de vakbond. Provinciale Staten heeft de vraag gesteld om niet alleen óver maar ook mét arbeidsmigranten te spreken bij de uitvoering van het Programma Huisvesting Arbeidsmigranten (oktober 2019).

Door de provincie Zuid-Holland in samenwerking met de gemeente Rotterdam en de FNV⁴ een enquête uitgezet onder arbeidsmigranten in de provincie Zuid-Holland met vragen over de wensen en behoeften van arbeidsmigranten zelf ten aanzien van hun huisvesting. Ook zijn 6 interviews gehouden met arbeidsmigranten. De omvang van de gesprekken en enquête waren onvoldoende groot om te spreken van representatief onderzoek. Wel geven de bevindingen een eerste beeld. Het vergt echter nader onderzoek om hier breder geldende conclusies aan te verbinden. Voor de bevindingen/rapportage verwijzen wij naar de rapportage in *bijlage 8*.

Conclusies respondenten en aanbevelingen

Minder drukte en meer rust en groen in de nabijheid

Een rustige omgeving, niet teveel mensen, grotere woonruimte en daarnaast groen (buitenruimte of natuur in de buurt van de woning) worden gewaardeerd door veel respondenten. Het verdient aanbeveling hier nader onderzoek naar te doen. Het is denkbaar dat de behoefte aan rust, ruimte en groen in de omgeving voortkomt uit te weinig (privé)ruimte.

Variatie

Het grootste deel van de respondenten heeft de voorkeur voor een kleine locatie met weinig mensen, alleen de groep die nog maar kort geleden is aangekomen was tevreden met een grote locatie. Ook van belang voor een woning en locatie is de nabijheid van voorzieningen zoals met name winkels en dat men niet te afgelegen woont. Hierbij geldt wel dat een aantal arbeidsmigranten aangeeft graag met de auto te reizen en het niet erg vindt dat voorzieningen wat verder weg liggen. Het vergt meer onderzoek om uit te zoeken welke variaties de meeste voorkeur hebben.

² Het Aanjaagteam adviseert om bij besluitvorming over nieuwe bedrijvigheid het huisvestingsvraagstuk als gevolg van de inzet van arbeidsmigranten onderdeel te maken van het vestigingsbeleid. Deze verplichting zou onderdeel van de provinciale RO- verordening moeten worden. Gemeenten en provincies zijn volgens het Kabinet vrij om beleid op te stellen rondom nieuwe bedrijvigheid. Het Kabinet voert het gesprek met het IPO en de VNG om hier vorm aan te geven.

³ Het Aanjaagteam adviseert de huidige keurmerken AKF en SNF te integreren en aan te scherpen. Dit kan leiden tot een zogenaamd SNF+.

⁴ Gekozen is voor de FNV omdat gebruik is gemaakt van lopende contacten. De FNV heeft rechtstreekse contacten met arbeidsmigranten en kennis van het dossier. Dit geldt ook voor de gemeente Rotterdam.

Organisatie huisvesting

Voor de meeste arbeidsmigranten die voor het eerst in Nederland komen, wordt huisvesting geregeld door de werkgever (vaak een uitzendbureau). Het grootste deel van hen zou het liever zelf regelen, maar een deel is juist ook tevreden met de organisatie door het uitzendbureau. Als men hier langer is of vaker komt, regelt men dit liever zelf. Van belang hierbij is dat de scheiding bed en baan geregeld is zodat de arbeidsmigrant niet (direct) op straat komt te staan als zijn baan stopt.

Aanbevelingen voor het vervolg op basis van de rapportage:

Op het gebied van kennisontwikkeling en -deling

- Deel de kennis die is opgedaan in de gesprekken en enquête onder arbeidsmigranten. Dit kan bijvoorbeeld worden meegenomen in het handboek dat wordt ontwikkeld door het ministerie van BZK.

Op het gebied van regionale samenwerking en netwerkvorming

- Blijf arbeidsmigranten direct of indirect (via vertegenwoordiging) betrekken bij het maken van beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten en stimuleer gemeenten dit te doen.

6. Conferentie huisvesting arbeidsmigranten

Zo'n 350 vertegenwoordigers van Rijk, provincies, gemeenten, arbeidsmigranten, werkgevers, huisvesters en uitzendbureaus namen op 25 maart 2021 deel aan de digitale conferentie 'Huisvesting arbeidsmigranten in de provincie Zuid-Holland.' In het plenaire ochtendgedeelte is aandacht gegeven aan het programma van de provincie Zuid-Holland. De visie van het Ministerie van BZK op toekomstige landelijke beleidsontwikkelingen is toegelicht en de gemeenten Rotterdam, Dordrecht, Sliedrecht, Bodegraven-Reeuwijk en Oegstgeest hebben hun reflectie gegeven op het beleid in hun gemeenten en hoe met name ook het verwerven van draagvlak onder inwoners georganiseerd kan worden. Daarnaast zijn huisvesters en werkgevers aan het woord gekomen om hun bevindingen met de toehoorders te delen. Tenslotte is de doelgroep waar de conferentie betrekking op had geïnterviewd: de arbeidsmigranten zelf.

In het middagedeelte zijn in een inspiratiemarkt producten gepresenteerd die onder andere vanuit het programma zijn opgeleverd en die kunnen dienen als 'tools' / instrumenten voor gemeenten. In workshops is gediscussieerd over onderwerpen als verbetermogelijkheden voor registratie, het belang van een goed gemeentelijk beleidskader, elementen om de versnelling van huisvesting te kunnen realiseren, de kansen en kracht van regionale samenwerking, hoe excellent beheer kan bijdragen aan draagvlak en de gewenste doorwerking van de adviezen van de commissie Roemer.

In de conferentie is waardering uitgesproken voor de rol en inzet van de provincie. Het belang van voldoende en kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten wordt in brede mate onderschreven. Tevens wordt onderkend dat het ook best complex is om hier voldoende draagvlak bij inwoners voor te verkrijgen. Goede en tijdige communicatie en goed beheer van huisvestingslocaties is van groot belang. Als centraal aandachtspunt is een goede registratie in het BNP over het voetlicht gebracht.

Voor een meer inhoudelijke impressie van het eerste deel van de dag door het Expertisecentrum Flexwonen wordt verwezen naar *bijlage 9*.

7. Vervolgstappen na afronding Programma huisvesting arbeidsmigranten

De aanbevelingen en inzichten uit de vorige paragrafen, leiden tot het volgende beeld ten aanzien van de meest passende rolname van de provincie voor het vervolg. Voor het neerzetten van deze rolname gebruiken we onderstaande typering van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, van rollen die de provincie kan innemen.

Tijdens het Programma waren de rollen van de provincie vooral gericht op de rechtmatige overheid en de samenwerkende overheid. Op basis van de aanbevelingen, ligt wederom de rolname van een rechtmatige overheid in combinatie met een samenwerkende overheid voor het vervolg het meest voor de hand.

Aan de hand van de eerder genoemde vier typen aanbevelingen: kennisontwikkeling en -deling (1), regionale samenwerking en netwerk (2), ruimtelijk instrumentarium (3) en volgen rijksbeleid en lobbyen (4) worden beleidsvoorstellen uitgewerkt. Deze voorstellen zullen worden voorgelegd aan Provinciale Staten in de tweede helft van 2021. Bij de uitwerking van short- en midstay⁵ zal een relatie worden gelegd met het nog door Gedeputeerde Staten vast te stellen beleidsprogramma

⁵ Verblijven: shortstay: tot maximaal 1 jaar; midstay: van 1 jaar-3 jaar; longstay: meer dan 3 jaar.

Flexwonen. De verwachting is dat dit programma wordt behandeld in uw commissie na het zomerreces (september).

Op dit moment zijn er enkele onzekerheden die van invloed kunnen zijn op de rolname van de provincie in dit dossier. Zo is het effect van Corona, het woningtekort en de ontwikkeling van de economie op de huisvesting onduidelijk. Evenals de rol die het nieuwe kabinet inneemt versus de rol die aan de provincies wordt toegedicht en het navenant beschikbaar stellen van middelen en instrumenten ten aanzien van de brede RO- en volkshuisvestingsvraagstukken. Ondanks deze onzekerheden leggen we aan u voor om de volgende acties verder te verkennen en uit te werken voor concrete bespreking in het tweede helft van 2021:

Vanuit de *samenwerkende rol* door inzet op Kennisontwikkeling en -deling, Regionale samenwerking en netwerkvorming en Volgen rijksbeleid en lobbyen (type aanbevelingen 1, 2 en 4):

- we dragen actief de opgedane kennis in het programma uit via bestaande netwerken zoals het gemeentenetwerk;
- we onderzoeken of het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam en woonachtig is in Zuid-Holland mee te nemen is in de Woonbarometer van de provincie;
- we ontwikkelen een duidelijk overzicht, bijvoorbeeld een factsheet of infographic, over de provinciale regelgeving rondom huisvesting arbeidsmigranten;
- we lobbyen samen met partners richting Rijk om registratie van arbeidsmigranten in het BRP te verbeteren, voor opname van het SNF keurmerk in het Invoeringsbesluit Omgevingswet, en voor instrumenten om de koppeling van een woon-werk contract te voorkomen;
- we volgen de landelijke ontwikkelingen op de voorgestelde (coördinerende) rol voor de provincie en indien aan de orde, of het voor de provincies beschikbaar gestelde instrumentarium in overeenstemming is met de toebedachte rol.

De huidige *rechtmatige rol* van de provincie ligt bij het adviseren over en de inzet van het ruimtelijk instrumentarium (type aanbevelingen nr. 3):

- we verkennen of het invoeren van het instrument van een “effectrapportage nieuwe bedrijvigheid op de huisvestingsbehoefte” kan worden opgenomen in het provinciale omgevingsbeleid;
- we zetten vooralsnog in op een herziening van het provinciale omgevingsbeleid om een pas op de plaats te maken met het toestaan van bedrijven groter dan vijf hectare;
- we verkennen een verruiming van de mogelijkheid om onder *voorwaarden* huisvesting voor short – en midstay toe te staan aan de rand van BSD⁶, eventueel gecombineerd met andere doelgroepen.
- we verkennen of voor het meer dwingend opnemen van de SNF+ normen⁷ een aanpassing van de omgevingsverordening mogelijk is en meerwaarde biedt ten opzicht van het huidige omgevingsbeleid. Hierbij gaat het om kwaliteitsnormen voor huisvesting van logies functie voor arbeidsmigranten.

⁶ Aan de rand van BSD houdt in dit geval in: buiten BSD, maar wel aansluitend op de rand van het Bestaand Stads- en Dorpsgebied (BSD)

⁷ Het Aanjaagteam adviseert de huidige keurmerken AKF en SNF te integreren en aan te scherpen. Dit kan leiden tot een zogenaamd SNF+.

Bijlagen:

1. Behandelvoorstel motie 951 'Onmenselijke woonomstandigheden arbeidsmigranten' brief van GS d.d. 10 november 2020
2. Programma Huisvesting arbeidsmigranten, 3 juli 2019
3. Vier onderzoeken huisvesting arbeidsmigranten en derde experiment, brief van GS d.d. 19 januari 202
4. Rapportage van de experimenten Westland, Noordwijk en Sliedrecht van Gert van der Kolk, maart 2021
5. Eerste aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten o.l.v. Emile Roemer, 11 juni 2020
6. Geen tweederangsburgers, Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan, Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten, 30 oktober 2020
7. Kabinetsreactie tweede advies Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten, 14-12-2020
8. Rapportage Wensen en behoeften arbeidsmigranten huisvesting, maart 2021
9. Impressie conferentie door Expertisecentrum Flexwonen 25 maart 2021

Link naar PZH website onderwerp arbeidsmigranten: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/ruimte/huisvesting-arbeidsmigranten/>